

het bezit der kloosters. Daartoe werd hij benoemd tot inspecteur-generaal der kloosters (1535) en een jaar later tot vicaris-generaal van den Koning in „geestelijke zaken”. Onder Wolsey had hij geleerd kloosters te hanteeren en de hem nu opgedragen taak voerde hij met meedoogenlooze doeltreffendheid uit.

Op zich zelf was dit geen zaak, die hem zijn populariteit had behoeven te kosten, gesteld dat hij die ooit gehad had.

Want de klachten over het leven der monniken waren luid en fel geweest reeds sinds de 14e eeuw: we beluisteren ze in Piers Ploughman, in het fijne spel van Chaucers humor, in de direct tot het volk sprekende redevoeringen van Wyclif en zijn Lollarden. En daarna was het er niet beter op geworden. We herinneren ons Colets stoutmoedige rede tot de Bisschoppen en Abten zelf en sindsdien waren er „oneindige protesten” opgegaan in het Lagerhuis tegen de geestelijkheid, tegen de Kerk.

Die klachten van het Parlement kwamen Hendrik uitstekend te stade bij zijn streven naar de suprematie in kerkelijke zaken. De kloosters vormden niet alleen een corruptief element in den laat-Middeleeuwschen staat, maar ook een macht in staat en samenleving waarvan hij zich wenschte te ontdoen; en bovenal: met hun ontzaglijke rijkdommen vormden zij een welkom middel om de bij den dood van Hendrik VII zoo rijk gevulde schatkist, waarvan nu de bodem reeds zoo lang te zien was, opnieuw overvloedig te voorzien: Cromwell bralde dat hij Hendrik VIII tot den rijksten vorst der Christenheid zou maken. Hij formuleerde de desbetreffende wetten, die door het Parlement gaarne werden aangenomen, omdat het tegen de gehate kloosters ging.

Snel en doeltreffend waren de maatregelen van den gewetenlozen, koelbloedigen, krachtigen en bekwapen minister. In enkele jaren was het geweldige werk der confiscatie, der valuatie en distributie der enorme, over het geheele land verspreide, kloosterbezittingen afgeloopen, en waren de voormalige abdijen bezig gemetamorphoseerd te worden in landhuizen — Tudor-landhuizen! — dier hovelingen en gunstelingen van Hendrik VIII en Cromwell, die, het dichtst bij het vuur zittende, gebruik hadden gemaakt van de zeer matige prijzen waarvoor de rijke landgoederen welke er bij hoorden, zoo plotseling en ongedacht voor hen in de markt waren gekomen. Het is dan ook niet voor niets dat zooveel oude Engelsche landhuizen den naam „Abbey” of „Priory” dragen.

Cromwell was nu machtig en rijk. Hij werd Baron Cromwell, tenslotte zelfs Graaf van Essex. Zijn saai, onbenullige zoon trouwde een Seymour; de derde koningin van Hendrik VIII (na de onthoofding van de trouwelooze Ann Boleyn, moeder van Elizabeth), de vrouw die hem eindelijk een zoon, Eduard VI, had geschonken, maar in het kraambad was gestorven, was ook een Seymour geweest: Jane Seymour.

Maar de machtige minister was eenzaam en gehaat. De Bisschoppen bogen en vleiden, maar hoopten hem al hun vernederingen betaald te kunnen zetten. De zonen der hooge huizen profiteerden van hem en zijn politiek, maar verachtten en haatten hem als parvenu. Allen vreesden hem omdat hij te veel van hun geheimen wist, ook wat betreft hun financiële transacties. En de vrees verscherpte den haat.

Hij had slechts één vriend: Cranmer, den Aartsbisschop van Canterbury, den vriend der Protestanten, die voor dezen veel van den Lord Privy Seal (Geheimzegelbewaarder), zooals Cromwell in den regel genoemd werd, verwachtte. Maar wat kon een man die alleen naar het doel, niet naar de middelen keek, verwachten van een weifelenden priester, die bij zijn beslissingen in de eerste plaats rekende met godsdienstige overwegingen, welke geheel lagen buiten den in den grond a-religieuze geest van dezen modernen reaalpoliticus, den Lord Privy Seal?

Het werd een politiek duel tusschen hem en den leider der kerkelijke partij, Gardiner, Bisschop van Winchester. Als vanzelf werd Cromwell er toe gedreven niet alleen in Engeland zelf de Protestanten te begunstigen, maar ook in zijn buitenlandse politiek aansluiting te zoeken bij de Protestanten: de Luthersche rijksvorsten in Duitschland.

En hier beging hij de kardinale fout van zijn leven, niet alleen omdat Hendriks in den grond Middeleeuwsche geestesinstelling zich daar instinctmatig tegen verzette (had hij ook niet zelf geschreven tegen Luther?), maar inzonderheid omdat het gevaarlijk was zich met de emotioneel zijde van Hendriks leven te bemoeien. En dat deed Cromwell. Hij bracht 's Konings huwelijk met Anna van Kleef tot stand, maar Hendrik valde dadelijk een legenszin tegen haar op: haar door Holbein geschilderd portret was al te zeer geflatteerd geweest. Beide partijen maakten rechtsomkeert: de hertog van Kleef verzoende zich met Karel V, en Hendrik verstootte Anna. Cromwells buitenlandse politiek viel in duigen. En zijn meester kon hem missen: de zaak der kloostergoederen was geregeld.

Nu sloegen zijn vijanden toe. Cromwell ging naar den Tower, waar nog zijn diensten gevraagd

werden voor de ontbinding van 's Konings huwelijk met Anna van Kleef. Tot het laatste gehoorzaamde hij zijn meester, en in hem zijn afgod den Staat, den almachtige. Toen legde hij het hoofd op het blok, betuigende te sterven in het geloof van zijn meester. Geen Protestantsch martelaar is hij, maar een martelaar voor de 16e eeuwse idee van de staatsalmacht, die ons, 20e eeuwers, zoo heel veel te zeggen en te leeren heeft.

J. VELDKAMP.

OPVOEDING EN ONDERWIJS

Bij den schoolraad.

De Schoolraad voor de scholen met den Bijbel hield in de Paaschweek weer zijn gebruikelijke Jaarvergadering, die ook nu weer door tal van afgevaardigden van schoolbesturen was bezocht. Hoofdschotel vormde de rede van het Chr.-Hist. Kamerlid Tilanus, tevens secretaris van den Onderwijsraad. Een alleszins bevoegd man om te spreken over „Huidige onderwijsvragen”. Ik vond het wel merkwaardig, dat hier een vooraanstaand lid van Chr. Volksonderwijs in onzen Schoolraad het woord voerde en dat de heer K. Brants, ook welbekend bij Chr. Volksonderwijs, zich als gast mede in het debat mengde. Ik begon te droomen, toen ik dat alles hoorde en zag van meerdere samenwerking van de verschillende vertakkingen van ons Christelijk onderwijs. 't Wordt dan altijd duidelijk, dat we elkander nog heel wat kunnen helpen, dat we elkander noodig hebben.

Maar ik wilde iets meedeelen over wat de heer Tilanus zeide. Het kon wel niet anders, of de concentratie moest wel ter sprake komen en voor de zooveelste maal bleek wel, dat men zich hier niet veel van moet voorstellen. Scholen, die wat den onderlingen afstand en wat het aantal leerlingen betreft, wel samengevoegd zouden kunnen worden, laten dat weer niet toe om het beginsel. De vrijheid gaat er aan, wanneer de regeering met alle kracht verschillende scholen gaat samenvoegen.

Ook werd het weer duidelijk, dat we met onze scholen te veel in de greep van den staat geraakt zijn. Daarvan moeten we terugkomen. Als de overheid geen geld meer heeft, moet ze minder aan het onderwijs besteden, maar dat mag geen aanleiding geven tot het ingrijpen in de interne aangelegenheden van het onderwijs. De school moet terug naar de maatschappij. Als maatschappelijke instelling moet ze meer haar zijde keeren naar het vrije maatschappelijke leven. Daaraan moet ze aanpassing zoeken, daarvoor heeft ook het onderwijs noodig de meerdere differentiatie, die niet straf-weg van boven af kan worden geregeld.

Veel stof werd er opgejaagd door de vraag van den referent, of het onderwijs niet te geleerd werd. Vooral de heeren van het U. L. O. trokken zich deze beschuldiging in vraagvorm nog al aan. De heer Tilanus — en velen in de vergadering waren dat met hem eens — meende, dat er van de kinderen te veel gevergd werd. Toen de heer Brants dit tegensprak en ter geruststelling verzekerde, dat men bij de M. U. L. O.-examens reeds bezig was de eischen te verminderen, antwoordde de heer Tilanus heel handig: Ga in die richting maar door.

Een vergissing beging de spreker, toen hij bevestigde, dat ook de 5-jarige Kweekschool een gevolg was van de oprijving van het onderwijs. De onderwijzer zou er ook alweer 2 jaar langer over moeten doen. De heer v. Wijlen bracht hier de noodige correctie. Die twee jaren vervangen de hoofdkunde-studie en zullen voor de helft besteed worden aan de oefening in de praktijk van het schoolhouden.

Het was een goede vergadering van den Schoolraad. We gevoelen, dat we ons weer terdege hebben te beraden op de vragen, die nu meer dan ooit klemmen. Wanneer we hooren, dat Albarda zich voorbereidt op het mede-aanvaarden van de regeeringsverantwoordelijkheid, dan gaan we zien, hoe gevaarlijk ons leunen met de scholen op Overheidssteun is.

En op welk een ingrijpende manier worden onze scholen niet betrokken in de plannen der bezuiniging!

Daarover een volgenden keer.

Gr.

G. MEIMA.

PERSSCHOUWING

Het Haagsche adres.

Niet alleen wijzelf stonden bij het Haagsche manifest voor „raadsele”. Er zijn ook anderen. Ds Boeijsingha schrijft in „Haarlemsch Kerkblad”:

Het is zeker moeilijk, om voor zulk een verklaarbare wensch het juiste adres te vinden.

Ik betwijfel echter ten sterkste of de classis 's-Gravenhage op de juiste deur heeft geklopt.

Want, ten eerste, vallen nu alle anderen dan Theol. Hoogleraren van Kampen en Amsterdam buiten het schot van beschuldiging. Terwijl ik me toch o.a. een breedvoerig schrijven van een dorpspastor herinner, waarvan ik den toon allerminst bewonderen kon.

Doch, ten tweede, kan ik me indenken, dat meer dan een der hoogleraren, ook al wordt hij op de allervriendelijkste manier tot de orde geroepen, zal antwoorden: wijs u mij eerst maar eens aan, waarin ik mij heb schuldig gemaakt aan onchristelijke polemiek.

En, ten derde, is het onmogelijk, dat alle bedoelde professoren, lichtelijk ontstemd, tot hun berisping zeggen: waarmee bemoeit u zich eigenlijk?, strekt het gezag van curatoren zich ook uit tot perswerk? en hebben deputaten ook nog een andere bevoegdheid dan het toezien op de zuiverheid van onderwijs?

Het slot kon zoo nog wel eens erger worden dan het begin, en deze goedbedoelde poging een allerminst bedoeld gevolg hebben.

Wel zou ik kunnen toelichten een verzoek, regelrecht gericht aan de redacties onzer groote pers, om eens een samenspreking te houden met elkaar, over allerlei publicaties, die thans veler ziel ontstichten.

Zoo daardoor de polemiek maar niet heusch gestaakt worde. Want deze acht ik, zoo ze slechts christelijk en populair gevoerd wordt, een belangrijke en belangwekkende zaak voor alle belangstellende lezers. Is ook een ridderlijk steekspel, waarbij de koningen van het denken met elkaar kampen, mits daarbij persoonlijke schendingen vermeden worden, niet een schoon gezicht, dat het meedenken en meeleven bevordert?

De „classis”, staat hier. Maar deze heeft men niet er in gemengd.

Twee „Wachter”-redacteuren, Ds Feenstra en Ds Rietberg, schrijven:

Eerst moet gezien worden het tijdstip, waarop dit schrijven door den Kerkeraad verzonden en gepubliceerd werd. Onwillekeurig rijst de vraag: waarom wordt dit juist NU gedaan? Is daarvoor een bijzondere reden? Er is op het oogenblik een persdebat gaande, waarin ook ons blad zich even gemengd heeft om te zeggen, dat het toch niet aangaat iemand zoo maar publiek van verdachtmaking te beschuldigen. Maar er zijn meer scherpe debatten gevoerd. Wij herinneren slechts aan de toch heusch niet malsche artikelen, die in de „Kerkerode van 's-Gravenhage” verschenen zijn over de Buchmannbeweging, over het Gereformeerden-congres, over de brochure van Ds Both. Is toen ook door den Kerkeraad van Den Haag-West zulk een brief verzonden en gepubliceerd? Niemand zal kunnen tegenspreken, dat toen evengoed zulk een brief had kunnen worden opgesteld. Ook toen had geschreven kunnen worden, dat we zulk een polemiek toch niet moeten hebben. Wij zouden dit niet geschreven hebben, omdat wij het met genoemde artikelen geheel eens zijn. Maar menschen, die zoo gemakkelijk zeggen: och, wat zijn ze toch weer scherp! hadden toen ook wel zulk een brief kunnen opstellen en publiceren. Hoe komt het dan, dat het nu wel geschiedt? Is het te verwonderen, dat men naar de reden zoekt en dat allerlei „verklaringen” gegeven en vermoedens geuit worden?

Grootere bezwaren hebben wij tegen de adressen waaraan dit schrijven gericht is.

Die adressen zijn: de Deputaten onzer Kerken voor de oefening van het verband met de Theol. Faculteit van de V. U. te Amsterdam en de Curatoren van onze Theol. School te Kampen.

Dit doet wel wat wonderlijk aan. Want dit zijn de verkeerde adressen.

We willen dit nader aantoonen.

Als er menschen zijn, die in de pers zich schuldig maken aan onchristelijke polemiek, zoodat een kerkeraad zich hiertegen een getuigenis te laten uitgaan — dan weet die kerkeraad heel goed, welke menschen dat zijn. Dan moet een kerkeraad maar niet in het algemeen wat praten over de polemiek in de kerkelijke bladen, maar dan is het zijn roeping om met de betrokkenen te handelen. Dan moeten daarbij niet anderen te hulp geroepen worden en tot dezen gezegd: och, spreekt gij eens met die menschen en wendt al uw invloed aan, dat ze zich in de pers toch beter gedragen! Neen, dan moet de kerkeraad, die zich over den gang van zaken bezwaard gevoelt, zelf optreden. Niet door een brief aan anderen te schrijven en dien brief dan te publiceren, maar dan heeft de kerkeraad de roeping zich tot de betrokkenen zelf te wenden, en hun te wijzen op hetgeen de kerkeraad in hun optreden verkeerd acht.

Dat is het juiste adres!

Nu zegt de Kerkeraad van Den Haag-West in zijn brief wel, dat hij „als plaatselijke kerk” met de betrokkenen „geen rechtstreeks verband heeft”, maar dit is slechts tot op zekere hoogte waar. Niet rechtstreeks, als tenminste geen van de betrokkenen onder dezen Kerkeraad ressorteert; maar in zooverre toch wel weer rechtstreeks, als er een rechtstreeks verband is tusschen iederen kerkeraad en ieder lid van elk der Gereformeerde Kerken in Nederland.

De Kerkeraad had zich dus rechtstreeks moeten

wenden
zwaar l
deputati
niet beg
een zaal
De Kerk
tot hen,
ook al
Heraut”
ter”. De
tot de t
juiste r
anderen.

En als
tot lema
en geort
tot de(n
ressortte
kera(a
klacht,
en niet
is de gec
zijn er g

Ds Meyr

Mocht
van mee
niet, ook
wij 't da

Zoo m
miteit de
schuwen
ook nood

Wij zot
maar wij
Onvern

gesteld t
waarheid
dwalinge
noemen,
lijden, de

Evenw
lijk uitke
zaak gr

Ds H. A.

Te hop
wat schij
wijsheid
noodig zi

Het eerst
anders. En
„kloekheid”
Ds H. J.

Zulk ee
is wel ge

Op het
zoo erg g
Pers der
niet and
Bovendi
zeer bezw

Ieder li
van het l
of rechts

„Weet j
die een o

„Welne
onderwer
wordt ver

„Wat? I
geschrijf
meerd in

„Nou di
leer van
en geest

„wat een d
zoete koel
dwars teg

gravamen
is, wat is

„Maar”,
dat dan s
in klein C
dingen, die
genoemd,

„Zoo ong
op dat stu

Is dit se
wordt dan
smaad voe
zoo wijs, a
lijkt?

Laat ons
1e. Het i
pers. Was

2e. Het is
eenmaal t
te publice

voeten uit
Of het v
alleen adr
de weg.

Nu weet
bij hebben
precies als
waarschijn
Jubbega e
lijk precies

3e. Het
er het zijn
meerde Ker

eenmaal to
waarover h
of mannen
zins” zoo h

4e. Wilt h
bekend is,